

De moed om verbinding te zoeken en te onderhouden

Mechteld Jansen

‘Moed is daadkracht op het juiste moment. Moed is rationeel en weloverwogen: je besluit bewust iets te doen of te laten. Moedige daden vormen in de samenleving een humuslaag voor het samenleven. Moedige daden van mensen vóór ons laten zien dat het mogelijk is moedig te zijn. Dat is een geweldige erfenis.

Wat heeft moed met verbinding te maken? Het vergt moed om je te verbinden met een traditie, als een ketting van overlevering waarbij je aanhaakt, in ons geval een christelijk-sociale traditie. Je neemt een erfenis nooit compleet over. Evenzo moet je aanvaarden dat wie in andere tradities staan ook nooit helemaal te identificeren zijn met die traditie. U bent joods, u bent moslim, dus zult u wel zo denken, dit doen en dat nalaten. Het vraagt moed en werkt verbindend om die ander variatieruimte te bieden: op welke punten biedt je traditie houvast? op welke punten niet?

Moedige mensen genereren vertrouwen, verhalen over moedige mensen voeden het vertrouwen. Waar zij ontbreken, neemt het wantrouwen toe, wat leidt tot angst en controle. Denk aan hekken tussen landen, en aan de controlemechanismen die onze werkrelaties verstikken.

Het christelijk-sociaal denken en de moed

Eén van de blijvende krachten van de christelijk sociale beweging lijkt mij dat de moraal niet bestaat uit een set van regels die ons worden opgelegd, maar een zaak is van *navolging van inspirerende voorbeelden*. Als dat waar is, moeten we meer gaan letten op deugden. Moed is ook een deugd. Een deugd die je wordt voor-geleefd. Voorbeeldgedrag is de nieuwe macht van de moraal: *practice what you preach*. Voorbeeldgedrag sterkt ons *verlangen* naar een goed leven, met en voor anderen, in rechtvaardige instituties.

Laat mij uit de theologiegeschiedenis twee generatoren van moed noemen, de één katholiek, de ander protestants, beiden denkers die een duurzame spiritualiteit voorleefden. Ivan Illich benadrukte als katholiek de menselijke behoefte om ergens te *aarden* en daar gekend en bemind te zijn. Mensen hebben meer nodig dan bed, bad en brood. Zij willen ergens thuishoren, verwacht worden. Paul Tillich benadrukte de bevrijding van beknellende verbanden en met zijn *protestant principle* bedoelde hij dat je van geen enkele macht, ook niet van religie, een absolute waarheidsclaim aanvaardt. Een diep oecumenisch verlangen combineert wellicht beide principes: de behoefte om ergens te aarden en God als de kracht te zien die ons van alle benauwende claims bevrijdt.

De sociale nood van uitsluiting

Armoede en uitsluiting zijn uitermate complexe problemen. Het zijn vaak structurele, langdurige problemen, veroorzaakt door een kluwen van factoren en gebeurtenissen (weinig opleiding, echtscheiding, onzekerheid voor steeds meer zzp-ers, daardoor verminderde pensioenopbouw, verschillen in loon en vooral vermogen, plotselinge hoge ziektekosten), die mensen richting armoede duwen. De sociale nood lijkt mij niet per se in de digitalisering te liggen. Internet en sociale media zijn ook contactbevorderend. Laten we zoeken naar digitale mogelijkheden die werkelijk verbinden, juist voor en met de mensen die in de sociale problemen dreigen te geraken.

Met compassie en daadkracht reageren op de sociale noden van deze tijd lukt niet met te grote, noch met te kleine verhalen. Te grote verhalen, over een immense wereld waarin globaliserende krachten het spel bepalen, maken de mens nietig, machteloos en uiteindelijk onverschillig over een wereld die onverschillig is over het individu. Te kleine verhalen, over de enkeling die zijn hele leven, inclusief gezondheid, zelf in handen heeft, maken dat we nergens meer losers mogen zijn.

Verhalen van moed zijn niet te groot en niet te klein. Ze reiken altijd verder dan het individu en gaan vaak over mensen met verliezen: Abraham, Ruth, de leerlingen van Jezus. Ze verdienen het doorverteld te worden.

Voeding voor verbinding

Het volstrekte individualisme waarvoor wordt gewaarschuwd zie ik niet zo. Er vindt immers nog steeds groepsvorming plaats, al verloopt die anders dan voorheen. De Franse socioloog Michel Maffesoli spreekt van 'neo-tribes', nieuwe stammen in onze westerse samenlevingen, die gemeenschappelijke belangen behartigen, hun leefwijze bij elkaar bevestigen en de sociale in- en uitsluiting uit de groep regelen via moderne initiatieriten. Zulke groepen zijn belangrijk voor de vorming van het moderne individu. Het individu-van-nu zoekt innerlijke vervulling in het delen van zijn of haar ervaringen met anderen. Het gevaar is wel, dat zo'n emotionele gemeenschap gaat lijken op een *tribe*, een stam, en dat men leden van andere 'stammen' en mensen die tot geen van de 'stammen' worden toegelaten negeert. Dit leidt naar een kritische vraag aan onszelf: is geloof in Christus sterker bepalend voor christenen en kerken in deze samenleving dan bij voorbeeld etniciteit, *neo-tribes*, opleiding en 'goede smaak'?

Er is geen moed voor nodig om je tegenstanders te beschuldigen van angst. Natuurlijk wordt angst aangewakkerd en uitgebuit door monocultureel populisme. Het helpt niet om als tegenwicht te roepen dat die angst ongegrond is. Het gaat om de *daden* en de verhalen over de *moedige* daden, die vertrouwen wekken.

Ik eindig met een luchtige en een geestrijke bemoediging. De eerste van Loesje:

Als de moed je in de schoenen zakt, ga dan eens op je kop staan.

De tweede een rode draad in de Bijbel (weest niet bevreesd):

Vrees niet, want Ik ben met u; zie niet angstig rond, want Ik ben uw God. Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun ik u met mijn heilrijke rechterhand. (Jesaja 41:10, NBG '51)